

**УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ РОЗВИТКУ ДИТИНИ**

**РЕФЕРАТ НА
ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ**

Освітній ступінь – магістр

**НА ТЕМУ: «ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ
ПОЧУТТЯ ЗАХИЩЕНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС
ВОЄННИХ ДІЙ В УМОВАХ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ
ОСВІТИ ТА СІМ'Ї»**

Виконала :

студентка II курсу,
603 з групи

Спеціальність 012 Дошкільна освіта

Освітньо-професійна програма «Дошкільна освіта»

Клімкіна Ірина Валентинівна

Науковий керівник –

кандидат пед. наук, доцент

Карнаух Л.П.

Рецензент –

доктор пед. наук, професор Гаврилюк С.М.

2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП		3
РОЗДІЛ I	ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ ПОЧУТТЯ ЗАХИЩЕНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ В УМОВАХ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА СІМ'Ї	7
1.1.	Психолого-педагогічна сутність впливу батьків на формування почуття захищеності дошкільників в соціальному середовищі	7
1.2.	Теоретико-методологічні засади формування почуття захищеності у дітей дошкільного віку в умовах воєнного стану	21
РОЗДІЛ II	ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ ФОРМУВАННЯ ПОЧУТТЯ ЗАХИЩЕНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА СІМ'Ї	36
2.1.	Стан дослідження проблеми в освітньому процесі в умовах взаємодії ЗДО та сім'ї	36
2.2.	Експериментальна перевірка змісту, форм і методів формування почуття захищеності дошкільників в умовах співпраці закладу дошкільної освіти і батьківства	42
ВИСНОВКИ		65
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ		68
ДОДАТКИ		78

ВСТУП

Кризові явища сучасного життя в Україні вимагають психолого-педагогічної підтримки дитини, починаючи з перших років життя. Нашим дітям випало жити на зламі епох, бути свідками криз, занепаду моральних цінностей, боротьби батьків за виживання та незалежність України, насадження культу фізичної сили, зброї як атрибуту підсилення «Я». Буття сучасних дітей набуло дорослого забарвлення, наповнилося непритаманними йому дорослими проблемами, лексикою, видами діяльності, сюжетами ігор.

У складних умовах українського суспільства, що супроводжуються епідеміями, війнами, підвищеною тривожністю і відсутністю довіри до світу, назріла проблема пошуку нових методів та форм роботи щодо забезпечення формування почуття захищеності підростаючої особистості в складному сучасному соціумі. Адже некерованість та різноголосність впливу соціуму може призвести до формування у дітей антисоціальних рис та емоційних проявів особистості: агресивності, тривожності, ізольованості, почуття незахищеності.

Дошкільний вік особистості є унікальним за своїм значенням періодом, в якому закладаються основи особистості, базис особистісної культури; формується ставлення до себе, інших людей і до світу в цілому. Результатами ефективного освітнього процесу є сформованість почуття захищеності особистості дошкільника, позитивне самостворення, сформована «Я-концепція», набутий соціальний досвід взаємин із дорослими і однолітками, сконструйований образ світу.

У психолого-педагогічній науці накопичений значний теоретичний матеріал з проблеми формування базового почуття захищеності дошкільників у працях І. Бека, А. Захарова, В. Білоусової, М. Боришевського, Х. Джайнотта, Т. Алексеєнко, А. Богуш, Н. Гавриш, О. Кононко, В. Киричок, О. Косарева.

Взаємодія дитини з найближчим оточенням, батьками та вихователями, є першим соціальним середовищем для формування почуття захищеності. Нині з'явилась низка публікацій, присвячених проблемам формування почуття захищеності дитини в умовах війни в Україні. В них акцентується увага на

суперечності між потребою дитини в опіці, довірі, почутті захищеності та недостатньою можливістю у її забезпеченні з боку батьків та вихователів.

Відтак воєнні дії в Україні спричинили появу величезної кількості дітей – вимушених переселенців, біженців із зони бойових дій. Ці діти пережили психотравмуючі події, наслідки яких ще довго будуть відображатися на їхньому психічному здоров'ї, поведінці, здатності будувати конструктивні соціальні взаємини. Багато малюків потребують особливого піклування, допомоги з боку дорослих, розуміння однолітків. Таким чином, враховуючи соціально-педагогічну актуальність та суспільне значення проблеми, нами визначена тема дослідження **«ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ ПОЧУТТЯ ЗАХИЩЕНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ПІД ЧАС ВОЄННИХ ДІЙ В УМОВАХ ВЗАЄМОДІЇ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА СІМ'Ї»**.

Мета дослідження – визначити, науково обґрунтувати і експериментально перевірити зміст, форми та методи формування почуття захищеності дошкільників в умовах педагогічного впливу закладу дошкільної освіти та сім'ї.

Для досягнення мети дослідження визначено **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати психолого-педагогічну сутність поняття «почуття захищеності дошкільників» та виокремити особливості впливу батьків на цей процес.

2. Обґрунтувати теоретико-методологічні засади формування почуття захищеності дошкільників під час воєнних дій в умовах педагогічного впливу педагогів закладу дошкільної освіти та сім'ї.

3. Визначити рівні сформованості у батьків уявлень про методи формування почуття захищеності дошкільників у дітей дошкільного віку в умовах педагогічного впливу.

4. Науково обґрунтувати, експериментально перевірити зміст, форми і методи формування почуття захищеності дошкільників у процесі педагогічного впливу.

Об'єкт дослідження процес формування почуття захищеності дітей дошкільного віку в умовах взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї.

Предмет дослідження – зміст, форми та методи формування почуття захищеності дошкільників у процесі педагогічного впливу.

Для вирішення завдань використовувалися **методи дослідження** теоретичного пошуку: аналіз педагогічної, психологічної, літератури, синтез, порівняння, класифікація; емпіричні: анкетування, інтерв'ювання, бесіда. педагогічне спостереження, констатувальний та формувальний експеримент та проєктивні методи.

Дослідно-експериментальна база. Дослідження здійснювалося упродовж 2022-2023 рр. на базі Синьківського ЗДО ясла-садок комбінованого типу «Казковий» Благовіщенської міської ради

Теоретичне значення дослідження. Здійснено спробу теоретично обґрунтувати теоретико-методологічні засади формування почуття захищеності у дітей дошкільного віку,.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять: положення психолого-педагогічної науки про соціальну сутність виховання (І. Бех); особливості розвитку особистості в дошкільному віці (О. Кононко); виховний вплив сім'ї (В.Сухомлинський); процес взаємодії батьків і дітей (А.Адлер, А. Фромм), концепція особистісно орієнтованого виховання (І.Бех, В.Сухомлинський, О. Кононко).

Практична значущість дослідження полягає в розробці та експериментальній перевірці ефективних форм і методів формування почуття захищеності дошкільників в умовах педагогічного впливу вихователів і батьків. Матеріали магістерської роботи можуть бути використанні викладачами, здобувачами, науковцями закладів вищої освіти та вихователями закладів дошкільної освіти.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження обговорювались на V Всеукраїнській науково-практичній конференції: «Психолого-педагогічний супровід розвитку особистості дитини в умовах взаємодії закладу дошкільної освіти і сім'ї» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (21 вересня 2023 р., м. Умань); Всеукраїнській науковій конференції здобувачів вищої освіти та молодих

науковців «Особливості організації життєдіяльності дитини у сучасному дошкільлі» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (м. Умань, 9 листопада 2023 р.) Основні положення випускної кваліфікаційної роботи висвітлено у збірнику тез (тема: «Дослідження особливостей формування почуття захищеності у дітей дошкільного віку під час воєнних дій в умовах взаємодії закладу дошкільної освіти та сім'ї») за матеріалами Всеукраїнської наукової конференції здобувачів вищої освіти та молодих науковців «Особливості організації життєдіяльності дитини у сучасному дошкільлі» (м. Умань, 9 листопада 2023 р.)

Магістерська робота має таку структуру: вступ, два розділи, висновки, список використаних джерел (104 найменувань). Повний обсяг роботи 99 сторінка, із них основна частина – 67 сторінок.

Проведене дослідження показало, що розв'язувана нами проблема є актуальною і важливою для розвитку педагогічної науки. За результатами дослідження ми дійшли таких загальних висновків:

1. Проаналізовано психолого-педагогічну сутність поняття «почуття захищеності дошкільників» та виокремлено особливості впливу батьків на цей процес. Почуття захищеності є тим фундаментом, на якому у дитини будується довіра до себе та світу, відчуття любові, надійності, бажання пізнавати світ, впевненість в собі, віра в майбутнє. Аналіз наукової літератури з теми дослідження засвідчив, що почуття захищеності дитини в родині формується у процесі спілкування; активної взаємодії з найближчим середовищем, в якому відбувається становлення особистості. Виокремлено положення дослідників про те, що якщо у дитини сформувалася безпечна прихильність в сім'ї, де її люблять, розуміють, захищають, підтримують, то є висока ймовірність, що такий стиль прихильності в майбутньому стане основою сформованого почуття захищеності і довіри до світу та себе. Прояв дефіциту почуття захищеності дитини призводять до порушення емоційної (розлади настрою, сну, наявність страхів, плаксивість), когнітивної (розсіяність, неуважність) та комунікативної (замкненість, агресивність, недовіра до людей із найближчого оточення) сфер.

2. Обґрунтовано теоретико-методологічні засади формування почуття захищеності дошкільників під час воєнних дій в умовах педагогічного впливу педагогів закладу дошкільної освіти та сім'ї. В основі формування почуття захищеності дошкільника лежить особистісно зорієнтований підхід, що ґрунтується на морально-етичних цінностях суспільства, доброзичливих, довірливих і щирих взаєминах із дитиною, створенні позитивного психологічного клімату в умовах взаємодії ЗДО та сім'ї. Дослідження особливостей родинного виховання, що сприяє формуванню почуття захищеності у дітей, є згуртованість родини та підтримання дружніх взаємин з іншими сім'ями, надання дитині всебічної підтримки, наповнення її життя позитивними враженнями та змістовним спілкуванням. Водночас вияв авторитарного стилю виховання, байдужість до дитини, прояви роздратованості, відсутність потрібної їй емоційної підтримки негативно позначаються на формуванні почуття захищеності у дошкільників.

3. Визначено рівні сформованості у батьків уявлень про шляхи формування почуття захищеності у дітей дошкільного віку в умовах педагогічного впливу. Було виявлено три групи батьків, кожна з яких відповідала певному рівню сформованості обізнаності батьків з проблеми формування почуття захищеності у дітей дошкільного віку : високий (17,7%), середній (44,3%) та низький (38,0%). Також потребує вдосконалення робота з професійної підготовки вихователів до роботи з батьками дошкільників.

4. Науково обґрунтовано й експериментально перевірено зміст, форми і методи формування почуття захищеності дошкільників в умовах педагогічного впливу педагогів та сім'ї. У нашому дослідженні була апробована методи та форми роботи з дітьми: ігри, метод вправ, метод переорієнтації ціннісних орієнтацій, проведення занять з елементами ігротерапії. У роботі з батьками доречними виявилися такі форми роботи: індивідуальні консультації, групові дискусії, ігрове моделювання педагогічних ситуацій, вирішення педагогічних задач, тренінг.

В ході формувального експерименту вихователі створювали із дітьми доброзичливу, психологічно комфортну, сприятливу атмосферу, здатну

пом'якшити стрес, послабити негативні прояви в дітей; будували спілкування на засадах поваги до цінностей родини, її культури, традицій з використанням в освітньому процесі етнокультурних засобів навчання і виховання.

Порівняння результатів дослідно-експериментальної роботи засвідчило, що у рівнях сформованості почуття захищеності дошкільників відбулися позитивні зміни, що виявляються в підвищенні рівня рефлексії, здатності до самоспостереження, усвідомлення своєї поведінки, у меншій орієнтації на думку інших. У контрольних групах ця тенденція виражена меншою мірою, істотних кількісних і якісних змін тут не відбулося. Відповідно психолого-педагогічна робота здійснювалась із їхніми батьками. З ними проводилась серія тренінгів, бесід, консультацій, розроблені практичні рекомендації з означеної проблеми. Зміст і результати здійсненого нами дослідження не претендують на вичерпне розв'язання цієї проблеми. Однак вони дають змогу визначити низку методів та форм роботи, спрямованих на розвиток почуття захищеності дітей. Подальше дослідження спрямовуватиметься на вивчення проблеми розвитку почуття захищеності у дітей з особливими освітніми потребами.